

Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod:	30 Hydref 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Y Cyng. Julian Thompson-Hill / Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Awdur yr Adroddiad:	Steve Gadd, Prif Gyfrifydd
Teitl:	Adroddiad Cyllid (Medi - 2018/19)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi manylion am gyllideb refeniw ac arbedion y cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2018/19. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi diweddariad ar sefyllfa ariannol bresennol y cyngor, a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2018/19.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Argymhellir y camau gweithredu canlynol:

- 3.1 Bod Aelodau'r Cabinet yn nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2018/19 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni.
- 3.2 Bod Aelodau o'r Cabinet yn nodi ac yn cytuno ar y defnydd o arian wrth gefn, tanwariant a ddygwyd ymlaen a rhyddhau arian at raid, er mwyn helpu i liniaru'r pwysau cyllideb cyffredinol sy'n wynebu'r Cyngor.

4. Manylion yr Adroddiad

Mae'r adroddiad yn crynhoi cyllideb refeniw'r Cyngor ar gyfer 2018/19 fel y nodwyd yn **Atodiad 1**. Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £194.418 miliwn (£189.252 miliwn yn 17/18). Rhagwelir y bydd gorwariant o £1.164 miliwn ar wasanaethau a chyllidebau corfforaethol (gorwariant o £0.811 miliwn yn yr adroddiad diwethaf). Mae'r naratif o amgylch y risgiau a'r rhagdybiaethau presennol sy'n sail i'r asesiad hwn yn cael eu hamlinellu yn Adran 6. Roedd cyllideb 2018/19 angen nodi a chytuno ar arbedion ac effeithlonrwydd o £4.6 miliwn. Mae'r tabl isod yn rhoi crynodeb o sut cafodd y targed arbedion ei gyflawni. Gellir cadarnhau bod y £2 filiwn o ganlyniad i newidiadau yn y Ddarpariaeth Isafswm Refeniw a'r £1 miliwn o arbedion corfforaethol ehangach eisoes wedi eu cyflawni. Cytunwyd ar effeithlonrwydd gwasanaeth o £1.2 miliwn ac arbedion o £0.4 miliwn fel rhan o'r gyllideb a dangosir hyn yn **Atodiad 2**. Gan fod yr arbedion effeithlonrwydd yn ffurfio rhan o 'fusnes fel arfer' ar gyfer gwasanaethau, yna tybir y bydd y rhain yn cael eu cyflawni. Bydd unrhyw eithriad yn cael ei adrodd wrth y Cabinet yn ôl y gofyn. Bydd yr arbedion gwasanaeth yn cael eu monitro'n agos dros y misoedd nesaf ac adroddir ar gynnydd i'r Cabinet.

Arbedion/Effeithlonrwydd a gytunwyd ar gyfer 2018/19	£000	%
Newidiadau i Ddarpariaeth Isafswm Refeniw	2,000	43%
Arbedion Corfforaethol a nodwyd yn 2017/18	1,000	22%
Effeithlonrwydd Gwasanaeth (gweler Atodiad 2)	1,200	26%
Arbedion Gwasanaeth (gweler Atodiad 2)	411	9%
Cyfanswm	4,611	100%

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn sylfaen i weithgarwch ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae naratifau gwasanaethau pwysig yn egluro amrywiant a risgiau i'w gweld yn y paragraffau isod.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd **Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata** yn gorwario o £40k (nodwyd £49k ym mis Medi). Mae'r pwysau i raddau helaeth yn sgil y costau staff uwch na'r disgwyl yn ymwneud â llenwi dros gyfnodau mamolaeth.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd **Priffyrdd ac Amgylchedd** yn gorwario o £728k (nodwyd £98k yn y cyfarfod Cabinet diwethaf). Bu nifer o newidiadau i'r alldro a ragamcanwyd ers y mis diwethaf, sy'n cael eu nodi isod:

- **Prosiectau Mawr** - Mae hyn wedi bod yn broblem dros y blynyddoedd diwethaf. Mae'r prif reswm dros y diffyg incwm yn ymwneud â chyfanswm y gwaith ac ad-daliad gan Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru. Yn dilyn cyflwyniad a thrafodaeth o'r materion ym Mwrdd Ail-lunio'r Cyngor, cynigiwyd bod dyraniad cyllideb yn ystod y flwyddyn o £140k yn cael ei ryddhau o arian at raid sy'n cael eu dal yn ganolog, er mwyn datrys y pwysau hwn ar sail barhaus. Cynigir ymhellach bod cronfa arian parod wrth gefn o £159k, a oedd wedi'i gadw er mwyn helpu i ariannu'r pwysau dros y blynyddoedd i ddod, yn cael ei ryddhau i helpu ariannu'r pwysau eraill yn y gwasanaeth.
- **Cludiant Ysgol** - fel y dangoswyd mewn adroddiadau blaenorol, dyrannwyd cyllid ychwanegol i'r gwasanaeth yn dilyn blwyddyn gyfan o weithredu'r polisi cludiant diwygiedig yn ymwneud â llwybrau peryglus, y cytunwyd arno'r llynedd. Mae'r ymarfer hwn bellach wedi'i gwblhau ac oherwydd nifer uwch na'r cyfartaledd o ddiwrnodau ysgol y flwyddyn ariannol hon, mae dyraniad cyllideb ychwanegol o £300k wedi'i drosglwyddo i'r gwasanaeth. Er gobeithiwyd y byddai hyn yn ddigonol i ddarparu'r gwasanaeth, mae'r pwysau canlynol hefyd wedi'u nodi:
  - Mae newidiadau i'r polisi'n ymwneud â rhoi lle i blant Sir Ddinbych yn ysgolion arbennig Sir Ddinbych wedi arwain at gynnydd mewn costau cludiant arbennig. Mae'r costau hyn yn arbennig o uchel gan eu bod yn cynnwys tacsis a hebryngwyr. Mae effaith gyffredinol y newid hwn mewn dull, nad yw o fewn rheolaeth y Gwasanaeth Priffyrdd ac Amgylchedd, wedi arwain at gynnydd mewn costau o oddeutu £300k.
  - Mae mis Medi bob amser yn adeg pan ddaw nifer o gontractau newydd i rym, wrth i union niferoedd disgyblion ysgol fod yn hysbys. Mae'r cynnydd cyffredinol mewn contractau'n dod i £293k, sy'n ymwneud yn bennaf â chynnydd yn nifer cyffredinol disgyblion a chontractwyr yn trosglwyddo pwysau chwyddiannol i'r cyngor.Mae'r pwysau parhaus newydd a nodwyd yn 2018/19 (yn dod i £593k) yn cael eu trafod ar hyn o bryd fel rhan o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2019/20 a thu hwnt.
- **Strydwedd** – Mae'r gwasanaeth wedi nodi gofyniad statudol i ddatrys mater gyda 'Legacy Tips'. Amcangyfrifir y bydd cost un-tro cyffredinol hyn yn fwy na £200k. Mae pwysau ychwanegol o fewn y gwasanaeth yn ymwneud ag amser ychwanegol a weithiwyd gan staff er mwyn rhoi sylw i faterion a godwyd gan y cyhoedd / Aelodau (e.e. gwagio rhagor o finiau yn y Rhyl yn ystod misoedd poeth yr haf).

- **Gwastraff** – Mae llawer o wahanol bwysau yn effeithio ar y gwasanaeth Gwastraff sydd wedi eu codi yn y Bwrdd Cyllideb. Mae rhan fwyaf y pwysau yn ymwneud â ffioedd contractau newydd ar gyfer y contract gwastraff ailgylchadwy cymysg. Bydd y pwysau yn 2018/19 yn cael ei ariannu o'r Gronfa Wrth Gefn Gwastraff ac mae pwysau o £850k ar y gyllideb wedi ei gynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2019/20.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd **Addysg a Gwasanaeth Plant** yn gorwario o £1.566 miliwn (nodwyd £1.204 miliwn ym mis Medi). Mae'r symudiad o £0.362m yn ymwneud â'r newid mewn cymysgedd o ddisgyblion a dderbyniwyd ym mis Medi. Effaith net y newidiadau yw bod 17 yn llai o leoliadau allanol (yn cynnwys 4 lleoliad preswyl cost uchel) gan Awdurdodau Lleol eraill, sy'n arwain at golled cyfatebol o incwm. Mae Cyngor Sir Ddinbych yn blaenoriaethu llefydd i ddisgyblion Cyngor Sir Ddinbych mewn angen, ac mae Awdurdodau Lleol eraill yn gwneud mwy a mwy o drefniadau eraill.

Mae Gwasanaethau Plant yn parhau i fod yn faes risg uchel oherwydd natur gyfnewidiol niferoedd achosion a phwysau chwyddiannol ar gostau lleoliadau. Gall pob lleoliad unigol fod yn arbennig o ddrud ac felly gall unrhyw gynnydd mewn niferoedd gael effaith fawr ar y gyllideb. Fodd bynnag, mae amcanestyniad y canlyniad terfynol yn cynnwys yr holl leoliadau cyfredol y tu allan i'r sir a ragwelir i amserlenni realistig. Mae lleoliadau Addysg Tu Allan i'r Sir ac adenillon yn llai na'r hyn a oedd yn y gyllideb yn sgil y gostyngiad yn niferoedd y disgyblion o Awdurdodau Lleol eraill sy'n mynd i ddarpariaeth ysgolion arbennig y Cyngor. Cafodd y ddau bwysau yma eu cyllido'r llynedd drwy'r defnydd a gynlluniwyd o gronfeydd wrth gefn penodol a chawsant eu hystyried fel rhan o broses gyllidebol 18/19 a chytunwyd ar y pwysau ariannu o £750k gan y Cyngor ar 30 Ionawr. Mae'r gorwariant a adroddwyd yn cynnwys y cyfraniad hwn i'r gyllideb a chydabyddir bod angen rhagor o waith i asesu goblygiadau ariannol y pwysau hwn ar y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2019/20 a'r tu hwnt.

Rhagamcanir nawr y bydd **Cyfleusterau, Asedau a Thai'n** gorwario o £88k oherwydd cynnydd yn y costau sefydlu a ragamcanir yn ymwneud â'r prosiect SC2. Mae'r pwysau a oedd yn gyfanswm o £277k wedi'i liniaru gan y gwasanaeth drwy'r cynnig i ail-ganolbwyntio'r £138k a ddygwyd ymlaen o 17/18 a'r dyraniad o £54k o'r incwm a gafwyd gan Gytundeb Fframwaith Caffael Hamdden Alliance. Mae opsiwn yn parhau i gyfalafu rhywfaint o'r gwariant os na fydd modd nodi cyfraniadau pellach o fewn y flwyddyn.

Rhagwelir y bydd y **Gwasanaethau Cymorth Cymunedol** yn cydbwysu'i gyllideb wedi i gyllideb ychwanegol o £750k gael ei dyrannu ar gyfer 2018/19 a'r cynllun o ddefnyddio cronfeydd wrth gefn. Mae gorwariant o fewn y Gwasanaeth Iechyd Meddwl a Gwasanaethau Darparwyr Mewnol yn parhau i fod yn feysydd lle mae'r pwysau mwyaf. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cynnwys gofyniad cyllideb dybiedig o £500k yn ychwanegol y flwyddyn er bod gwaith pellach yn mynd yn ei flaen i asesu'r goblygiadau ariannol llawn a nodi gweithredoedd i helpu lliniaru effaith y pwysau hwn.

Ysgolion - Bydd y sefyllfa o ran Balansau Ysgolion yn dal i gael ei monitro'n agos, gydag adroddiadau i'r Aelodau bob mis. Mae Cyllid Addysg yn gweithio'n agos iawn gydag ysgolion i ddatblygu cynlluniau cadarn ac, yn ogystal â hyn, mae prif ac uwch swyddogion Addysg a Chyllid yn cyfarfod yn rheolaidd i adolygu'r cynlluniau hynny a chymryd unrhyw gam unioni yn ôl yr angen. Roedd y gyllideb a gytunwyd gan y Cyngor ar gyfer 2018/19 yn ddiweddar yn cynnwys buddsoddiad ychwanegol o £1.8 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion. Mae lefel y balansau ysgol a ddygwyd ymlaen i 2018/19 yn falans diffyg net o £0.343 miliwn, a oedd yn welliant o £0.713 miliwn ar y balansau a ddygwyd ymlaen o 2016/17. Ar ddiwedd Medi, mae'r rhagamcaniad o falansau ysgol yn falans diffyg net o £1.061m, sy'n gynnwys ar y diffyg a ragamcanwyd o £0.718 miliwn ar y

balansau a ddygwyd ymlaen o 2017/18. Rhagamcanir ar hyn o bryd y bydd y gyllideb nas dirprwyd yn gorwario o £9k oherwydd tanwariant bach.

Y Cyfrif Refeniw Tai Mae'r sefyllfa refeniw ddiweddaraf yn tybio y bydd gostyngiad mewn balansau ar ddiwedd y flwyddyn o £794k, sy'n £164k yn fwy na'r gostyngiad a gyllidebwyd o £630k. Felly rhagwelir y bydd balansau'r Cyfrif Refeniw Tai yn £1.408 miliwn ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r gyllideb Gyfalaf o £10.2 miliwn yn cael ei dyrannu rhwng gwelliannau arfaethedig i'r stoc dai bresennol (£6 miliwn) a datblygiadau tai newydd (£4 miliwn).

Corfforaethol – Ar hyn o bryd amcangyfrifir y bydd arian corfforaethol at raid, sy'n dod i £1.2 miliwn, ar gael i'w rhyddhau er mwyn helpu i gyllido gorwariannau'r gwasanaeth (£0.5m wedi'i ragamcanu'r mis diwethaf). Mae'r eitemau canlynol wedi'u cymeradwyo i'w rhyddhau yn ystod y flwyddyn, er mwyn helpu i ariannu'r pwysau gwasanaeth sylweddol yn ystod y flwyddyn:

- Mae'r cynnydd disgwylidig mewn hawlwy'r Cynllun Gostyngiad Treth y Cyngor wedi bod yn llai na'r disgwyl, sy'n golygu y gellir rhyddhau £350k.
- Roedd £150k wedi'i roi o'r neilltu ar gyfer cynnydd mewn Ardrethi Annomestig Cenedlaethol (yn seiliedig ar gynnydd chwyddiannol). Fodd bynnag, mae ymarfer parhaus i adolygu a herio prisiau'n golygu nad yw'r arian at raid hwn yn ofynnol mwyach.
- Mae £200k yn ymwneud â gostyngiad mewn costau yswiriant yn dilyn ymarfer ail-dendro.

Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Medi, roedd cyfanswm benthyciadau'r cyngor yn £207.551 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.47%. Roedd balansau buddsoddi yn £3.9 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 0.6%.

Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor ynghlwm yn **Atodiad 3**. Mae'r cynllun cyfalaf a gymeradwyd yn £56.1 miliwn ac mae'r gwariant hyd yma yn £17.2 miliwn. Mae **Atodiad 4** yn cynnwys diweddariad ar y prif brosiectau sydd wedi eu cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Gydraddoldeb?

Cafodd Asesiadau o'r Effaith ar Les ar gyfer yr arbedion yn Atodiad 2 a'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor ei gyflwyno i'r Cyngor ar 30 Ionawr. Roedd asesiad ar gyfer y newid i bolisi Isafswm Darpariaeth Refeniw wedi'i gynnwys yn yr adroddiad i'r Cyngor ym mis Medi 2017.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, mae proses y gyllideb wedi ei hystyried gan gyfarfodydd y Tîm Gweithredol Corfforaethol, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, Briffio'r Cabinet a Briffio'r Cyngor. Cynhaliwyd gweithdai cyllideb rheolaidd gydag aelodau etholedig i archwilio cyllidebau gwasanaeth ac ystyried y cynigion o ran y gyllideb. Hysbyswyd yr holl aelodau o staff am y broses o osod y gyllideb ac ymgynghorwyd yn llawn â staff sy'n cael eu heffeithio, neu bwriedir gwneud hynny, yn unol â pholisiau a gweithdrefnau Adnoddau Dynol y Cyngor. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'n bwysig bod gwasanaethau'n parhau i reoli cyllidebau'n ddoeth a bod unrhyw arian dros ben o fewn y flwyddyn yn cael ei ystyried yng nghyd-destun y sefyllfa ariannol tymor

canolig, yn arbennig o ystyried graddfa'r gostyngiadau gofynnol yn y gyllideb yn ystod y ddwy neu dair blynedd nesaf.

Mae pwysau penodol yn parhau i fod yn amlwg yn y cyllidebau gofal cymdeithasol (Oedolion a Phlant) serch y buddsoddiad ychwanegol o £1.5 miliwn at ei gilydd ar gyfer 2018/19. Mae sefyllfa debyg bellach yn amlwg gyda Chludiant Ysgol, serch buddsoddiad ychwanegol o £0.6m yn 17/18 ac 18/19. Bydd sefyllfa'r holl feysydd gwasanaeth hyn yn cael ei monitro'n ofalus a'i hystyried ymhellach fel rhan o broses y gyllideb 2019/20.

Bydd balansau ysgol yn parhau i gael eu hadolygu'n ofalus. Mae Cyllid Addysg yn gweithio'n agos iawn gydag ysgolion i ddatblygu cynlluniau cadarn ac, yn ogystal â hynny, mae prif ac uwch swyddogion Addysg a Chyllid yn cyfarfod yn rheolaidd i adolygu'r cynlluniau hynny a chymryd unrhyw gam unioni yn ôl yr angen.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae hwn yn parhau yn gyfnod ariannol heriol a bydd methu cyflawni'r strategaeth a gytunwyd o ran y gyllideb yn rhoi pwysau ychwanegol ar wasanaethau yn y blynyddoedd ariannol presennol ac yn y dyfodol. Bydd monitro a rheoli'r gyllideb yn effeithiol yn helpu i sicrhau bod y strategaeth ariannol yn cael ei chyflawni.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.